

Розбудова суспільства знань в Україні: принципи інновацій в освітній та науковій сферах

У статті репрезентовано результати дослідження шляхів гармонізації підходів до підготовки в Україні фахівців у галузі інформації, що відповідають вимогам Національної стратегії формування конкурентної економіки знань.

Ключові слова: розбудова суспільства знань, знання-орієнтовані спеціальності, консолідація інформації.

С понукальним чинником дії в нашому дослідженні є питання перспективи розбудови в Україні суспільства знань, вирішення якого, у плані глибокого реформування освітньої сфери на основі розумного поєднання найкращого закордонного досвіду з національними традиціями визначено новітньою Національною стратегією розвитку України [1, с. 164].

У національній традиції нами виявлено низку спеціальностей, що відповідають викликові сучасних знання-орієнтованих тенденцій. До таких спеціальностей ми зараховуємо, насамперед спеціальності, пов'язані з поняттям «інформація». Справді, інформація є глобальною проблемою сучасності, оскільки саме від неї залежить успішний розвиток суспільства [2].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах», основною категорією, що визначає «інформаційні» спеціальності, є категорія «0303. Журналістика та інформація». Саме в Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка у вченій раді Д 26.001.34 на сьогодні захищені перші три кандидатські дисертації з наукової спеціальності 27.00.07 «Соціальна інформатика», найбільшій знання-орієнтованій науковій спеціальності в Україні. Галузь знань, у якій присуджується вчений ступінь із соціальної інформатики, – «27. Соціальні комунікації».

Нами виокремлено й інші знання-орієнтовані спеціальності, які не входять до категорії «0303. Журналістика та інформація». До таких спеціальностей ми зараховуємо: «консолідована інформація» та «медіа-комунікації» в розділі «1801. Специфічні категорії»; «документознавство та інформаційна діяльність» у розділі «0201. Культура»; «соціальна інформатика» та «інформаційно-комунікаційні технології» в розділі «0403. Системні науки та кібернетика».

Проблеми невідповідності освітніх і наукових знання-орієнтованих спеціальностей детально розглянуто в статті О. Матвієнко та М. Цивіна «“Соціальна інформатика”: наукова та освітня спе-

ціальність в Україні» [3]. Ми цілком підтримуємо пропозицію авторів щодо потреби гуманізації знання-орієнтованих освітніх спеціальностей.

Проведене ретроградне дослідження дало змогу виявити розбіжність у розумінні терміна «кібернетика» в національній традиції (як таке, що має стосунок тільки до обчислювальної техніки) і світовій практиці (управління і передача інформації в різних системах, зокрема соціальних). На нашу думку, кібернетика та кібернетика другого порядку – суто гуманітарні поняття, що стосуються передовсім комунікації та управління системами із зворотним зв'язком. Ефективна кібернетика, на нашу думку, є основою породження нового знання в соціальній системі. При цьому моделювання чинника кібернетики другого порядку (Second-order cybernetics) забезпечує ефективне реагування на тенденції змін об'єкта управління [4].

У прагматичній парадигмі до знання-орієнтованих традиційно належать спеціальності: управління знаннями (Knowledge Management), бізнес-аналітики (Business Intelligence), конкурентної розвідки (Competitive Intelligence), менеджменту інтелектуалізаційного аналізу (Intelligence Analysis Management), а також штучного інтелекту (Artificial Intelligence). Цікаво, що дослідження засновника спеціальності «штучний інтелект» у Массачусетському технологічному інституті доктора Марвіна Мінскі відбуваються у рамках «медіа-лабораторії». Справді, створення ефективних машин штучного інтелекту залежить від репрезентації знання предметної царини у формі онтології, а основою створення дієвих онтологій (як розподіленої суб'єктивності) є добре організована комунікація.

В Україні освітні дисципліни менеджменту знань, когнітивного картування і створення онтологій входять до обов'язкових курсів зі спеціальності «консолідована інформація», але на відміну від західних університетів, в українських вишах відсутня освітня та наукова спеціальності «управління знаннями». Через рельєфність полярних опозицій наукових шкіл спеціальність «соціальна інформатика» віддзеркалює підходи захід-

них учених в галузі «управління знаннями», а спеціальність «консолідована інформація» – підходи менеджменту інтелектуалізаційного аналізу. Консолідація інформації – когнітивні процеси перетворення даних на інформацію та інтерактивні процеси перетворення інформації на знання. Результатом інтелектуалізаційного аналізу є Intelligence – поняття, що охоплює також модули реалізації знання.

До переваг знання-орієнтованих спеціальностей у західних школах слід зарахувати прагматичність і спрямованість на детермінований результат, а в Україні навчання за спеціальностями «консолідована інформація» і «соціальна інформатика» прищеплює студентам уміння і здатність мислити концептуально, системологічно, що, поза сумнівом, є перевагою роботи в неформалізованому середовищі неявних знань.

Проведене дослідження дає змогу дійти висновку, що для ефективного вирішення завдань, висунутих Національною стратегією розвитку України перед системою вищої освіти, треба насамперед організувати засвоєння знання-орієнтованих освітніх та наукових спеціальностей у гуманітарних вишах, які мають школу підготовки фахівців у галузі інформації та комунікації («0303. Журналістика та інформація»), і використати в навчанні цих спеціальностей, окрім курсів, що традиційно викладаються (системології, технологій менеджменту знань, онтологічного інжинірингу, моделювання бізнес-процесів, когнітивного картування та інших), найкращий досвід західних університетів. Таким чином, варто, на нашу думку, долучити до програми спеціальності «консолідована інформа-

ція» курси менеджменту консолідації інформації (ґрунтуються на підходах Intelligence Analysis Management), технології консолідації інформації (ґрунтуються на підходах Intelligence Analysis), техніки консолідації інформації другого порядку (ґрунтуються на підходах Psychology of Intelligence Analysis), техніки структурної аналітики (ґрунтуються на підходах Structured Analytics Techniques), техніки структуризації цілепокладання споживача консолідованої інформації (ґрунтуються на підходах Structured Argumentation і Strategies-to-Task), а також розробити нові курси, такі як: техніки інформаційного пошуку, інформаційно-комунікаційні технології підтримки ухвалення рішень, техніки креативної інформаційної взаємодії (ґрунтуються на підходах Spiral Dynamics і ТРИЗ)

На нашу думку, застосування найкращого закордонного досвіду додасть корисної прагматики навчанню професіоналів суспільства знань в Україні.

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році : щорічне послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – 256 с.

2. Иванов В. Понятие информации. Информативное взаимодействие // Психолінгвістика : науково-теоретичний зб. – 2008. – №. 1.

3. Матвієнко О. Соціальна інформатика: наукова та освітня спеціальність в Україні / О. Матвієнко, М. Цивін. – К. : Вісник Книжкової палати, 2011. – Т. 3 (176). – С. 31–34.

4. Брахман Г. Архітектонічне моделювання елементів ітеративності консолідації інформації : дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.07 / Г. О. Брахман. – К., 2012. – 200 с.

Подано до редакції 17. 05. 2014 р.

Brakhman Hideon, Dolyuk Viktoriya. Building of the knowledge society in Ukraine: the principles of innovations in educational and scientific spheres.

In the article it is represented the results of research of the ways of harmonization of approaches towards education in Ukraine of the specialists in the sphere of information which meet the requirements of the National strategy of formation of competitive economy of knowledge.

Keywords: knowledge society, knowledge-oriented disciplines, information consolidation.

Брахман Т. О., Долюк В. В. Построение общества знания в Украине: принципы инноваций в образовательной и научной сферах.

В статье представлены результаты исследования путей гармонизации подходов к подготовке в Украине специалистов в области информации, отвечающих требованиям Национальной стратегии формирования конкурентной экономики знаний.

Ключевые слова: общество знаний, знание-ориентированные специальности, консолидация информации.

